Oomažvuõiggâdvuõđi õõlmâsmaailmallaš čõõđtõs

Jåå′đtõs

Oomažkåå′dd puki vuäzzlai šõddâmäiggsa äärv da sij õõutlaaggan da luõvte′mes vuõiggâdvuõđeez tobdstummuš rääjj vuâđ jiijjâs vä′lddvuõ′tte, vuõiggmeâldlažvuõ′tte da raauhu maai′lmest,

straammte′mesvuõtt oomažvuõiggâdvuõđin da tõi vännšummuš liâ viikkâm rue′šše svuõđid, kook liâ puuštčam oomažkåå′dd kââm, da meerai ââ′lmõs mie′rren lij čuõjtum nåkam maai′lm raajjmõš, ko′st oummuin lij sää′nn- da åskldõkvä′lddvuõtt da see′st ij taarbâž jie′lled pââlast da vää′nest,

što oomaž ij jõõudči mââimõs kuånsttân tuõrvvõõttâd aggstummša päkkvää′ld da suärddmõõžž vuâstta, oomažvuõiggâdvuõđ a′lğğe tuõrvvâd vuõiggâdvuõttriikkvuâđđjurddi veäkka,

miârkteeinalla vääžnai lij viikkâd ooudâs ǩe′nnvõs kõskkvuõđi ouddnummuž meerkoo′ddi kõ′sǩǩe,

Õhttõõvvâm meerkoo′ddi meer liâ vuâđđǩee′rjest o′đđest raavääm što sij åskka oummu vuâđđvuõiggâdvuõđid, oummu ärvvu da miârktõ′sse da åummai da neezzni õõutnallšem vuõiggâdvuõđid da tu′mmääm oou′deed sosiaal’laž ouddnummuž da pue′rab jie′llem määinaid pääkkte′mes åårrmõõžžin,

vue′ssbie′llriikk liâ čõnnõõttâm oou′deed õhttsažtåimm’mõõžžâst Õhttõõvvâm meerkoo′ddin oomažvuõiggâdvuõđi da vuâđđvä′lddvuõđi õõlmâsmaailmallaš ci′sttjummuž da jää′ǩǩtummuž, da

õhttsaž fi′ttjõs täin vuõiggâdvuõđin da vä′lddvuõđin lij vuõssärvvsa vääžnai tän čõnnõõttmõõžž teâuddmõ′šše pukin beä′lin.

Tõn diõtt

õõlmâs-sååbbar

oudd tän oomažvuõiggâdvuõđi õõlmâsmaailmallaš čõõđtõõzz puki meerai da puki meerkoo′ddi täävtõõllâmnalla õhttsaž vuä′ppõsân, što kåå′tt-a oomaž da kåå′tt-a õhttsažkåå′dd orgaan, ââ′nee′l tän čõõđtõõzz čõõđ ääi′j miõlâst, põõrgči čuõvtee′l da mätt’tee′l viikkâd ooudâs täi vuõiggâdvuõđi da vä′lddvuõđi ci′sttjummuž di juätkkjeei meersaž da meeraikõskksaž tååimain tuõrvvâd tõi õõlmâsmaailmallaš da tuõttääššlaž tobdstummuž da jää′ǩǩtummuž nu′t jiõčč vue′ssbie′llriikki meerai gu tõi lää′jjââ′nnemvälđda kuulli vuu′di meerai kõskkvuõđâst.

1 artikla

Puk oummu šâ'dde jiõččvääldli'žžen da õõutverddsi'žžen äärvai da vuõiggâdvuõđi beä'lnn. Si'jjid lij uvddum jeä'rmm da kââmm, da see'st âlgg tåimmad nuu'bbeez årra villjvuõđ jiõ'ğğe.

2 artikla

Juâkksaž lij vuõiggõttum pukid täin čõõđtõõzzâst peäggtum vuõiggâdvuõđi da jiijjâsvä'lddvuõđid kråå'ma ni måkam ouddmiârkkân roo'dde, lee'šǩ eunna, soogg̱beälla, ǩiõ'lle, ååskldõ'ǩǩe, poliittlaž le'be jee'res miõlljurddja, meersaž le'be õhttsažkååddlaž alggpuättmõ'šše, vää'rkõsvuõ'tte, šõddâmvuõ'tte le'be sâjja vuâđđõõvi jee'res jeärtõõllmõõžž. Ij ni måkam jeärtõõllmõõžž vuäžž´tuejjeed tõn jânnam le'be vuu'd poliittlaž, vuõiggâdvuõđlaž le'be meeraikõskksaž sââ'j vuâđald, koozz ooumaž kooll, leäi-ba tät jânnam le'be vu'vdd jiõččnaž, huâllvaldšmest, jiõččvaaldâšm väjja le'be jee'res tiuddvälddsažvuõđ rajjtõõzz vuâllsaž.

3 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jie'llma, vä'lddvuõ'tte da persoonlaž staanvuõ'tte.

4 artikla

Ij ni ǩeän vuäžž ââ'nned å'rjjvuõđâst le'be å'rjjvuõđnallšem päkktuâjast, da puk å'rjjvuõđ da å'rjjkaaupnallšem maall liâ ǩiõlddum.

5 artikla

Ij ni ǩeän vuäžž mue'ǩǩeed ij-g̱a ââ'nned le'be raŋsted rue'ššeld, pannluučkeld le'be pâi'lǩiõččee'l.

6 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt šõddâd pukvee'zz tobdstum ooumžen lää'jj ooudâst.

7 artikla

Puk liâ õõutverddsaž lää'jj ooudâst da vuõiggõttum čårsteǩani õõutlaagg̱an lää'jj suâjja. Pukin lij vuõiggâdvuõtt õõutverddsaž suõjjlummša tän čõõđtõõzz vuâsttsaž čårstummšest di puk ǩiu'rrjummšest nåkam čårstummša.

8 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt viõkkšõs vuõiggâdvuõttsuõjjniâvvu tåimmvääldlaž meersaž suudišttmest nåkam tuâjai vuâstta, kook neu'rree su'nne riikkvuâkkõõzzin le'be jee'res laa'jjin tuõrvvuum vuâđđvuõiggâdvuõđid.

9 artikla

Ij ni ǩeän vuäžž miõllvää'ld ää'nee'l tuõ'll'jed, va'ŋǧǧeed le'be karbbâd jännmest.

10 artikla

Juâkksast lij samai õõutverddsânji vuõiggâdvuõtt vuõiggvuõđmeâldllaž da õõlmâs suudõõttmõ'šše čõnnõõtt'tem da paa'rtitemes suudišttmest tâ'l, gu tu'mmeet suu vuõiggâdvuõđin da õõlgtemvuõđin le'be suu vuâstta kaggum reäkkõsviârtõõzzâst.

11 artikla

1. Juõ'ǩǩ reäkkõõzzâst viârtum oummu âlgg ää'nned viârte'mmen, poka suu vie'rrvuõttâs lij läägglânji čuä'jtum tuõttân õõlmâs suudõõttmõõžžâst, ko'st su'nne lij tuõrvvum puk suu peälštõõzz diõtt taarblaž staan.
2. Ij ni ǩeän vuäžž suudâd tuâjain le'be huõlte'mesvuõđin, kook jiâ meersaž le'be meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ mie'ldd leäkku leämmaž reäkkõõzz tõi tuejjeempoodd. Ij ni ǩeän vuäžž suudâd kõrrsab raŋstõ'sse gu tõõzz, kåå'tt lij suåvtemnalla reäkkõõzz tuejjeempoodd.

12 artikla

Ij ni ǩeän privattjie'llma, piârrja, domoi le'be ǩee'rjvaajtõ'sse vuäžž kässjõõttâd miõllvää'ld ää'nee'l, ij-ga ni ǩeän ciist da slää'v vuäžž neu'rreed. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt lää'jj suâjju nåkam kässjõõttmõõžž le'be neu'rrummuž vuâstta.

13 artikla

1. Juâkksast lij vää'ldstes vuõiggâdvuõtt liikkeed da vaalšed jälstempääi'ǩes tättmes riikk vuu'dest.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vue'lǧǧed jännmest, še jiijjâs jännmest, da mä'cced vä'st jännma.

14 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt ooccâd da naaudšed tuõrvvpääi'ǩ vääinast jee'res jännmin.
2. Tän vuõiggâdvuõ'tte ij vuäžž nuäjjõõttâd, gu lij kõõččmõš tuõttää'ššest pannpoliittlaid reäkkõõzzid vuâđđõõvvi viârtummšin le'be Õhttõõvvâm meerkoo'ddi meä'ri da vuâđđjurddji vuâsttsaž tuâjain.

15 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt meerlažvuõ′tte.
2. Ij ni ǩeä′st vuäǯǯ miõllvää′ld ââ′nee′l ä′nsted meerlažvuõđ ij-ga ǩe′ldded vuõiggâdvuõđ meerlažvuõđ vaajtummša.

16 artikla

1. Tiuddâkksaž åummain da neezznin lij vuõiggâdvuõtt veänccõõttâd da piârrõõvvâd kråå′ma ni måkam roo′dde, meerlažvuõ′tte le′be åskldõ′ǩǩe vuâđđõõvvi rajjtõõzzin. See′st liâ õõutnallšem veänccõõttmõ′šše õhttneei vuõiggâdvuõđ nu′tt vie′nc ääi′j gu vie′ncest rätkkjem ääi′j.
2. Veänccõõttâd ij vuei′t kråå′ma veäncca äiggai pie′llkuõi′mi jiõččtäättlaž da tiudd miâsttmõõžž.
3. Piâr lij õhttsažkåå′dd luâđlaž vuâđđvue′ss, da tõ′st lij vuõiggâdvuõtt õhttsažkåå′dd da riikk u′vddem suõjjlummša.

17 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuä′msted jeällmõõžž õhttu da õõutsââ′jest nuu′bbivui′m.
2. Ij ni ǩeä′st vuäǯǯ miõllvää′ld ââ′nee′l ä′nsted suu jeällmõõžžâs.

18 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt juurd-, kââmm- da åskldõkvä′lddvuõ′tte. Tät vuõiggâdvuõtt âânn se′st vää′ld vaajted åskldõõggâs le′be ååskas di vää′ld tobdsted åskldõõggâs le′be ååskas õhttu le′be õõutsââ′jest nuu′bbivui′m, nu′t õlmmsânji gu privaattlânji, mätt′tee′l, sluužvharjjtee′l, vuâsppå′dsluužvin da åskldõõgglaž pooddin.

19 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jiijjâs juurd- da sää′nnvä′lddvuõ′tte. Tät vuõiggâdvuõtt âânn se′st vää′ld ââ′nned jiijjâs jurddjid ni ǩeän kässjõõđǩani di ha′ŋǩǩeed, vuâsttvä′ldded da liâvted teâđaid da jurddjid mõõn täättas saaggtemneävv veäkka vooudlaž raajin huõlǩani.

20 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vä′lddvuõ′tte noorõõttâd rääuhnallšeld da vuõiggâdvuõtt õhttõõvvâmvä′lddvuõ′tte.
2. Ij ni ǩeän vuäǯǯ pääkkted kuullâd õhttõ′sse.

21 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuässõõttâd jânnmes õõlmâs aaʹššsi håiddmõʹšše juʹn-a vuõiʹğğest leʹbe vaalväʹlddvuõđin vaalšum eeʹttkõʹsttji pääiʹǩ.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt õõutnallšem vueiʹtlvažvuõđid piâssâd jânnmes õõlmâs viiʹrjid.
3. Õõlmâs vääʹld vuâđđan lij meer tätt. Tän täätt âlgg õlmmeed mieʹrräiggsaž da vuõigg vaalin, koin juâkksast lij aalmilaž da õõutnallšem jiõnnvuõiggâdvuõtt da kook tååimtet peittsaž jiõnstummšin leʹbe vaʹstteei vaalväʹlddvuõđ tuõrvvi mõõntõõllmõõžžin.

22 artikla

Juâkksast lij õhttsažkååʹdd vuäzzliʹžžen vuõiggâdvuõtt sosiaalstaaʹne, da juâkksaž lij vuõiggõttum ooumažärvvses da persoonʼnallšemvuõttâs pääkkteʹmes ouddnummša vieʹltʼteʹmes tällõõzzlaž, sosiaalʼlaž da čuõvtõõzzlaž vuõiggâdvuõđi teâuddjummša meersaž tååimai da meeraikõskksaž õhttsažtuâj veäkka, juõʹǩǩ riikk riâžldõõgg da viõkkvääraid lokku vääʹldeeʹl.

23 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt riõuggu, reâug jiõččvääldlaž vaalšummša, vuõiggvuõđmeâldlaž da suåvlaž reâuggjieʹllma di suõjjlummša reâugteʹmesvuõđâst.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt seämma pälkka seämma reâugast krååʹma ni måkam čårstummuž.
3. Juâkksast tuâjjlast lij vuõiggâdvuõtt vuõiggvuõđlaž da suåvlaž koʹrvvõʹsse, kååʹtt tuõrvvad suʹnne da suu piârrja ooumažärvvsaž jieʹllem da koon taarbšeen tiuddeet jeeʹres sosiaalʼlaž suõjjlummuž neävvaivuiʹm.
4. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt aalgted ämmatõhttõõzzid da õhttned tõid ouddõõzzeez suõjjlummšen.

24 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuâŋŋmõʹšše da âsttäigga, kook âʹnne seʹst tuâjjääiʹj toolkvaž rääʹjtummuš di põõʹji mieʹldd päälklaž luõvâsaaiʹjid.

25 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jieʹllemtässa, kååʹtt riʹjttai tuõrvveed suu da suu piârrjes tiõrvâsvuõđ da pueʹrrvââjjmõõžž da âânn seʹst jeeʹrab mieʹldd porrmõõžž, aazzâlm, tiõrvâsvuõtthuâl da vieʹltʼteʹmes sosiaalkäázzkõõzzid, di vuõiggâdvuõđ staaʹne

reâugte'mesvuõđ, puõʒʒâlm, lää'mesvuõđ, liâskkvuõđ, puä'resvuõđ le'be jee'res su'st čõõnte'mes määin tuejjtem pi'rğğeem mõõntõõzz vääras.

2. Jie'nnin da päärnain lij vuõiggâdvuõtt takai jee'rab huõllâânnmõ'šše da veäkka Puk päärna naaudše seämma sosiaal'laž suõjjlummuž ǩiõččkani tõn, liâ-a sij šõddâm vie'ncest avi vie'nc åålgbeä'lnn.

26 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuäžžad mätt'tõõzz. Aainâs altteem- da vuâđđmätt'tõs â'lğğe lee'd määuste'mes mätt'tõõzz. Altteem-mätt'tõõzz âlgg lee'd pääkklaž. Teeknlaž da ämmtallaš mätt'tõs â'lğğe lee'd õlmmsest vuäžžamnalla, da pukin a'lğğe lee'd õõutverddsaž vuei'tlvažvuõđ vuäžžad õllškooultõõzz oddlõsvuõđ vuâđald.
2. Mätt'tõõzzâst âlgg põrggâd oummu persoon'nallšemvuõđ ooudâsviikkmõ'šše tiudd mettses di raaveed ooumažvuõiggâdvuõđi da vuâđđvä'lddvuõđi ci'sttjummuž. Tõn âlgg lââ'zzted fi'ttjõõzz, såå'všemvuõđ da na'zvaanvuõđ puki meerkoo'ddi da puki nääl'laž da åskldõõgglaž joouki kõõsk di oou'deed Õhttõõvvâm meerkoo'ddi toi'mmjummuž rääuh seeiltem ou'dde.
3. Puärrsin lij vuõss-sâjjsaž vuõiggâdvuõtt vaalšed, måkam mätt'tõõzz sij päärnaid uu'det.

27 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jiõččvääldlânji vuässõõttâd õhttsažkåå'dd kulttuurjie'llma, naaudšed čeäppõõzzin di piâssâd vuäzzli'žžen tiõtti ouddnummšest da tõn mie'ldes pu'httem ouddõõzzin.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt nåkam aaunâste'mes da aunnsallaž ouddõõzzi suõjjummša, kook šâ'dde suu raajjmes tiõđlaž, ǩeerjlaž le'be čeäppõõzzlaž puu't'tõõzzâst.

28 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt nåkam õhttsažkååddlaž da meeraikõskksaž jie'rğğe, ko'st tän čõõđtõõzzâst peäggtum vuõiggâdvuõđ da vä'lddvuõđ vuei'tte teâuddjed märddnalla.

29 artikla

1. Juâkksast liâ õõlgtemvuõđ õhttsažkåå'dd årra, gu tå'lǩ õhttsažkåå'ddest suu persoon'nallšemvuõtt vuäitt mõõnnâd luõvâld da märddnalla oudâs.
2. Ij ni ǩeän vuâstta vuäžž suu ââ'neen vuõiggâdvuõđeez da vä'lddvuõđeez piijjâd jee'res gu nåkam laa'jjin šiõttuum rajjtõõzzid, kooi jurddjen lij tå'lǩ tuõrvveed nuu'bbi oummui vuõiggâdvuõđi da vä'lddvuõđi tobdstummuž da ci'sttjummuž di moraal, aalmilaž jiârg da aalmilaž pue'rrvââjjmõõžž vuõiggõttum õõlgtõõzzid demokraattlaž õhttsažkåå'ddest.

3. Täid vuõiggâdvuõđid da väʹlddvuõđid ij ni kuäʹss vuäžž ââʹnned Õhttõõvvâm meerkooʹddi mieʹri da vuâđđjurddji vuâstta.

30 artikla

Ij ni mõõn tän čõõđtõõzzâst vuäžž tuʹlǩǩeed miârktem riikk, joouk leʹbe oummu vuõiggâdvuõđ nåkam toiʹmmjummša leʹbe tuõjju, koon jurddjen lij tuššeed tän čõõđtõõzzâst peäggtum vuõiggâdvuõđid da väʹlddvuõđid.

= = =